

Άγίου Φιλαρέτου
Μητροπολίτου Μόσχας

Έκτενής Χριστιανική Κατήχηση
τῆς Ὁρθόδοξης Καθολικῆς
Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας

ΙΕΡΑ ΜΕΓΙΣΤΗ ΜΟΝΗ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	11
Εισαγωγή.....	13

Εισαγωγή στην Ὁρθόδοξη Κατήχηση.....	25
Προκαταρκτικὴ κατανόηση.....	25
Περὶ τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως.....	28
Περὶ τῆς Ἱερῆς Παράδοσης καὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς.....	31
Περὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰδικότερα.....	35
Σύνθεση τῆς Κατηχήσεως.....	45

Πρῶτο μέρος

Περὶ Πίστεως.....	47
Γιὰ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως γενικὰ καὶ γιὰ τὴν προέλευσὴ του.....	47
Περὶ τῶν ἄρθρων τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἢ ἀλλιῶς «Πιστεύω».....	50
Σχετικὰ μὲ τὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ «Πιστεύω».....	51
Σχετικὰ μὲ τὸ δεύτερο ἄρθρο.....	67
Σχετικὰ μὲ τὸ τρίτο ἄρθρο.....	72
Σχετικὰ μὲ τὸ τέταρτο ἄρθρο.....	86
Σχετικὰ μὲ τὸ πέμπτο ἄρθρο.....	92
Σχετικὰ μὲ τὸ ἕκτο ἄρθρο.....	95
Σχετικὰ μὲ τὸ ἑβδομο ἄρθρο.....	96
Σχετικὰ μὲ τὸ ὄγδοο ἄρθρο.....	100
Σχετικὰ μὲ τὸ ἔνατο ἄρθρο.....	104
Σχετικὰ μὲ τὸ δέκατο ἄρθρο.....	119
Περὶ τοῦ Βαπτίσματος.....	121

Περὶ τοῦ Χρίσματος.....	126
Περὶ τῆς Θείας Κοινωνίας.....	128
Περὶ μετανοίας.....	138
Περὶ Ἰερωσύνης.....	140
Περὶ τοῦ γάμου.....	142
Περὶ τοῦ Εὐχελαίου.....	143
Σχετικὰ μὲ τὸ ἐνδέκατο ἄρθρο.....	144
Σχετικὰ μὲ τὸ δωδέκατο ἄρθρο.....	148

Δεύτερο μέρος

Περὶ ἐλπίδας.....	151
Κατανόησις τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδας.....	151
Περὶ προσευχῆς.....	151
Περὶ τῆς Προσευχῆς τοῦ Κυρίου ἢ Κυριακῆς Προσευχῆς.....	154
Περὶ τῆς ἐπικλήσεως.....	155
Περὶ τῆς πρώτης αἰτήσεως.....	156
Περὶ τῆς δεύτερης αἰτήσεως.....	157
Περὶ τῆς τρίτης αἰτήσεως.....	158
Περὶ τῆς τέταρτης αἰτήσεως.....	159
Περὶ τῆς πέμπτης αἰτήσεως.....	161
Περὶ τῆς ἕκτης αἰτήσεως.....	163
Περὶ τῆς ἑβδόμης αἰτήσεως.....	164
Περὶ τῆς δοξολογίας.....	164
Διδασκαλία περὶ μακαριότητος.....	165
Περὶ τοῦ πρώτου Μακαρισμοῦ.....	167
Περὶ τοῦ δεύτερου Μακαρισμοῦ.....	168
Περὶ τοῦ τρίτου Μακαρισμοῦ.....	169
Περὶ τοῦ τέταρτου Μακαρισμοῦ.....	170

Περὶ τοῦ πέμπτου Μακαρισμοῦ.....	173
Περὶ τοῦ ἕκτου Μακαρισμοῦ.....	175
Περὶ τοῦ ἑβδομου Μακαρισμοῦ.....	176
Περὶ τοῦ ὄγδοου Μακαρισμοῦ.....	177
Περὶ τοῦ ἔνατου Μακαρισμοῦ.....	178

Τρίτο μέρος

Περὶ ἀγάπης.....	179
Περὶ τοῦ συνδέσμου μεταξὺ πίστεως καὶ ἀγάπης.....	179
Περὶ τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἐντολῶν.....	181
Περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν Ἐντολῶν σὲ δύο μέρη.....	184
Περὶ τῆς πρώτης Ἐντολῆς.....	187
Περὶ τῆς δευτέρας Ἐντολῆς.....	193
Περὶ τῆς τρίτης Ἐντολῆς.....	197
Περὶ τῆς τέταρτης Ἐντολῆς.....	199
Περὶ τῆς πέμπτης Ἐντολῆς.....	205
Περὶ τῆς ἕκτης Ἐντολῆς.....	212
Περὶ τῆς ἑβδομης Ἐντολῆς.....	215
Περὶ τῆς ὄγδοης Ἐντολῆς.....	218
Περὶ τῆς ἔνατης Ἐντολῆς.....	221
Περὶ τῆς δέκατης Ἐντολῆς.....	222

Συμπεράσματα

Ἐφαρμογὴ τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως καὶ τῆς εὐσεβείας.....	225
Πίνακας ἀγιογραφικῶν χωρίων.....	229

Πρόλογος

Ὁ ἅγιος Φιλάρετος, μητροπολίτης Μόσχας (1782-1867), ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, ὁ χαρακτηριζόμενος ὡς νέος Χρυσόστομος, εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος στοὺς Ἕλληνες ὀρθοδόξους. Ὁ πολυγραφότατος, ὁ ὀξύνοος, ὁ ἐμβριθὴς στὴν πατερικὴ θεολογία καὶ εἰδικὰ στοὺς Ἕλληνες Πατέρες ὡς βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ἀποτελεῖ σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ τοὺς Ρώσους ὀρθοδόξους.

Ἴσως δὲν ὑπῆρξε κάποιος ἀντάξιος διδάσκαλος καὶ θεολόγος τοῦ ἁγίου Φιλαρέτου στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας. Ἀπὸ θεολόγους ποὺ μελέτησαν τὰ ἔργα του χαρακτηρίστηκε ὡς ἐφάμιλλος τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν καὶ διδασκάλων τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἰσότιμος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἦταν τέλειος καὶ ἀνεπανάληπτος ἐρμηνευτὴς τῶν θείων Γραφῶν. Εἰδικὰ μὲ τὴν συγγραφὴ τῆς *Κατηχήσεως* του ἐκπλήρωσε τὸν πόθο του νὰ διαφωτίσει τοὺς πιστοὺς στὰ βασικὰ θέματα πίστεως καὶ τὸ πέτυχε. Αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν τεράστια ἀπήχηση ποὺ βρῆκε ἡ *Κατήχηση*, ἡ ὁποία ἐκδόθηκε σὲ ἑκατομμύρια ἀντίτυπα καὶ καθιερώθηκε ὡς τὸ κύριο ἐγχειρίδιο τῆς ὀρθοδόξου πίστεως στὶς Θεολογικὲς Ἀκαδημίες τῆς Ρωσίας.

Μὲ πολλὴ χαρὰ δεχθήκαμε τὴν πρόταση τοῦ ἀγαπητοῦ μας ἀρχιμανδρίτου Ζαχαρία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Ἐσσεξ νὰ προβοῦμε στὴν ἔκδοση τῆς *Κατηχήσεως* τοῦ ἁγίου Φιλαρέτου στὰ ἑλληνικὰ μὲ μετάφραση τῆς κυρίας Μελίνας Σπαντιδάκη, τοὺς ὁποίους

εὐχαριστοῦμε θερμῶς. Προβλέπουμε ὅτι θὰ προκύψει μεγάλη πνευματικὴ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι αὐτοῦ τοῦ βιβλίου στοὺς σημερινούς Νεοέλληνας, ποὺ συχνὰ διαπιστώνουμε μὲ πολλὴ λύπη ὅτι παραμένουν οὐσιαστικὰ ἀκατήχητοι. Ἀπὸ τὶς ἐπικοινωνίες μας μὲ πολλοὺς λαϊκοὺς ἀδελφούς μας στὸν κόσμον βλέπουμε ὅτι βασικὰ πράγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεώς μας εἴτε ἀγνοοῦνται εἴτε δὲν κατανοοῦνται σωστά.

Εὐχόμεθα ἡ ἀνάγνωσι τῆς *Κατηχήσεως*, ποὺ ἔχει γραφτεῖ μὲ μορφὴ ἐρωταποκρίσεων καὶ καθίσταται πολὺ εὐκόλη καὶ εὐπεπτη στὸν ἀναγνώστη, νὰ ἀποβεῖ ὠφέλιμη ὄχι μόνο γιὰ θεολόγους, ἀλλὰ γιὰ κάθε πιστό, ποὺ ἀναζητεῖ πνευματικὲς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, γιὰτὶ ἡ πνευματικὴ γνώσι πρέπει νὰ γίνεῖ κτῆμα κάθε βαπτισμένου ὀρθοδόξου χριστιανοῦ.

Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς
Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου

Ἰ. Ἰωάννου Ἰωάννου

Περὶ ἐλπίδας

Κατανόηση τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδας

383. Τί εἶναι ἡ «χριστιανικὴ ἐλπίδα»;

Χριστιανικὴ ἐλπίδα εἶναι ἡ ἀνάπαυση τῆς καρδιάς στὸν Θεό, μὲ πλήρη ἐμπιστοσύνη ὅτι φροντίζει πάντοτε γιὰ τὴν σωτηρία μας καὶ ὅτι θὰ μᾶς δώσει τὴν μακαριότητα ποὺ μᾶς ὑποσχέθηκε.

384. Ποῦ βασίζεται ἡ χριστιανικὴ ἐλπίδα;

Ἡ χριστιανικὴ ἐλπίδα βασίζεται στὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἡ ἐλπίδα μας ἢ ὁ θεμέλιος τῆς ἐλπίδας μας²⁵⁵. «Τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ»²⁵⁶.

385. Ποιὰ εἶναι τὰ μέσα γιὰ τὴν ἀπόκτηση μιᾶς σωτήριας ἐλπίδας;

Τὰ μέσα γι' αὐτὸ εἶναι πρῶτον ἡ προσευχή, ἡ ἀληθινὴ διδαχὴ γιὰ τὴν μακαριότητα καὶ ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς διδαχῆς.

Περὶ προσευχῆς

386. Ὑπάρχει στὴν Ἁγία Γραφή κάποια μαρτυρία ὅτι ἡ προσευχὴ ἀποτελεῖ μέσο γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἐλπίδας;

255. Α' Τιμ. 1,1.

256. Α' Πέτρ. 1,13.

Ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς συνδέει μὲ τὴν προσευχὴν τὴν ἐλπίδα ἀπόκτησης τοῦ ποθομένου: «ὅ,τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ»²⁵⁷.

387. *Τί εἶναι προσευχή;*

Προσευχὴ εἶναι ἡ ἀνύψωση τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς στὸν Θεό, ποὺ ἐκφράζεται μὲ εὐλαβεῖς λόγους τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεό.

388. *Τί πρέπει νὰ κάνει ὁ χριστιανὸς τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς;*

Ὅταν ὁ χριστιανὸς ἀνυψῶναι τὸν νοῦ καὶ τὴν καρδιά του στὸν Θεὸ πρέπει νὰ κάνει τὰ ἀκόλουθα: νὰ Τὸν δοξάζει γιὰ τὴν θεία Του τελειότητα, νὰ Τὸν εὐχαριστεῖ γιὰ τὶς εὐεργεσίες Του καὶ νὰ Τὸν ἱκετεύει γιὰ τὶς ἀνάγκες του. Ἐπομένως ὑπάρχουν τρία κύρια εἶδη προσευχῆς: ἡ *δοξολογία*, ἡ *εὐχαριστία* καὶ ἡ *αἵτηση*.

389. *Μπορεῖ ἓνας ἄνθρωπος νὰ προσευχηθεῖ χωρὶς λόγια;*

Εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ προσευχηθεῖ χωρὶς λόγια, μὲ τὸν νοῦ καὶ τὴν καρδιά. Ἐνα τέτοιο παράδειγμα φαίνεται στὸν Μωϋσῆ ποὺ προσευχήθηκε ἔτσι πρὶν ἀπὸ τὸ πέρασμα μέσω τῆς Ἐρυθρᾶς Θάλασσης²⁵⁸.

390. *Ποιά εἶναι ἡ ὀνομασία αὐτῆς τῆς προσευχῆς;*

Ἡ προσευχὴ χωρὶς λόγια ὀνομάζεται *πνευματικὴ, νο-*

257. Ἰωάν. 14,13.

258. Ἐξοδ. 14,15.

ερή, καρδιακή ἢ ἐσωτερικὴ προσευχή. Ἐνῶ ἡ προσευχὴ ποὺ προφέρεται μὲ λόγια καὶ συνοδεύεται μὲ ἄλλα σημεῖα εὐλάβειας ὀνομάζεται *προφορικὴ ἢ ἐξωτερικὴ*.

391. *Εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει ἐξωτερικὴ προσευχὴ χωρὶς τὴν ἐσωτερικὴ;*

Εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξει ἐξωτερικὴ προσευχὴ χωρὶς τὴν ἐσωτερικὴ, ὅταν τὰ λόγια τῆς προσευχῆς προφέρονται χωρὶς προσοχὴ ἢ ἐπιμέλεια.

392. *Μπορεῖ ἄραγε νὰ εἶναι ἀρκετὴ μόνο ἡ ἐξωτερικὴ προσευχὴ;*

Ἡ ἐξωτερικὴ προσευχὴ ὄχι μόνο δὲν εἶναι ἀρκετὴ γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς χάριτος, ἀλλὰ ἀντίθετα, ἡ ἐξωτερικὴ προσευχὴ χωρὶς τὴν ἐσωτερικὴ προκαλεῖ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰδιος ὁ Θεὸς ἔχει δεῖξει τὴν ἀγανάκτησή Του σὲ τέτοια προσευχὴ: «ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν καὶ τοῖς χεῖλεσί με τιμᾶ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με»²⁵⁹.

393. *Εἶναι ἀρκετὴ μόνο ἡ ἐσωτερικὴ προσευχὴ χωρὶς τὴν ἐξωτερικὴ;*

Ἐχει νόημα νὰ ρωτήσουμε ἂν εἶναι ἀρκετὸ νὰ ἔχει ὁ ἄνθρωπος μόνο ψυχὴ χωρὶς σῶμα; Δὲν ἔχει νόημα νὰ τὸ λέμε αὐτό, ἀφοῦ ὁ Θεὸς εὐδόκησε νὰ συγκροτήσῃ τὸν ἄνθρωπο μὲ ψυχὴ καὶ σῶμα. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο εἶναι ἀνώφελο νὰ ρωτήσουμε ἂν εἶναι ἄραγε ἀρκετὴ μόνο ἡ ἐσωτερικὴ προσευχὴ χωρὶς τὴν ἐξωτερικὴ. Ἐχοντας ψυχὴ

259. *Ματθ.* 15,8-9.

καὶ σῶμα, πρέπει νὰ δοξάζουμε τὸν Θεὸ μὲ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα μας «ἄτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ»²⁶⁰, καθὼς ἐπίσης εἶναι φυσικὸ ὅτι ἀπὸ τὸ περίσσευμα τῆς καρδιᾶς λαλεῖ τὸ στόμα. Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν πνευματικὸς στὸν ὕψιστο βαθμὸ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ Του προσευχὴ ἐξέφραζε καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ εὐλαβεῖς κινήσεις τοῦ σώματος, κάποτε, γιὰ παράδειγμα, στρέφοντας τὸ βλέμμα Του ψηλὰ στὸν οὐρανὸ καὶ ἄλλοτε γονατίζοντας μὲ τὸ πρόσωπο στὴν γῆ²⁶¹.

Περὶ τῆς Προσευχῆς τοῦ Κυρίου ἢ Κυριακῆς Προσευχῆς

394. Ὑπάρχει προσευχὴ ποὺ νὰ εἶναι πρότυπο γιὰ ὅλες τὶς προσευχές;

Προσευχὴ ποὺ νὰ εἶναι κοινὴ χριστιανικὴ προσευχὴ καὶ πρότυπο γιὰ ὅλες τὶς προσευχές εἶναι ἡ Κυριακὴ Προσευχή.

395. Τί εἶναι ἡ Κυριακὴ Προσευχή;

Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ εἶναι ἡ προσευχὴ τὴν ὁποία ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς δίδαξε στοὺς ἀποστόλους καὶ τὴν ὁποία ἐκεῖνοι μετέδωσαν σὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς.

396. Πῶς ἀναγιγνώσκεται ἡ Κυριακὴ Προσευχή;

Ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ ἀναγιγνώσκεται ὡς ἀκολούθως:
Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς!

260. Α' Κορ. 6,20.

261. Βλ. Α' Κορ. 4,20. Ματθ. 12,34. Ἰωάν. 17,1. Λουκ. 22,41 καὶ Ματθ. 24,39.

1. ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου
2. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου
3. γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·
4. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον·
5. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·
6. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,
7. ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

397. Πῶς μπορεῖ νὰ χωριστεῖ ἡ Κυριακὴ Προσευχὴ γιὰ πιὸ εὐκόλη μελέτη;

Γιὰ νὰ ἐξετάσουμε καὶ νὰ κατανοήσουμε καλύτερα τὴν Κυριακὴ προσευχὴ μπορούμε νὰ τὴν χωρίσουμε σὲ τρία μέρη, τὴν ἐπίκληση, τὶς ἑπτὰ αἰτήσεις καὶ τὴν δοξολογία.

Περὶ τῆς ἐπικλήσεως

398. Πῶς τολμᾶμε ν' ἀποκαλοῦμε τὸν Θεὸ Πατέρα;

Τολμᾶμε ν' ἀποκαλοῦμε τὸν Θεὸ Πατέρα μέσω τῆς πίστεως στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ μέσω τῆς χάριτος τῆς ἀναγεννήσεως. «Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν»²⁶².

262. Ἰωάν. 1,12-13.

399. Χρειάζεται πάντοτε νὰ λέμε τὸ «Πάτερ ἡμῶν»;

Πάντοτε χρειάζεται νὰ λέμε «Πάτερ ἡμῶν» ἀκόμη καὶ ὅταν προσευχόμεσθε κατ' ἰδίαν.

400. Γιὰ ποιὸν λόγο;

Διότι ἡ χριστιανικὴ ἀδελφικὴ ἀγάπη συνεπάγεται νὰ ἐπικαλούμαστε τὸν Θεὸ καὶ νὰ ζητᾶμε ἀπὸ Ἐκείνον ἀγαθὰ ὄχι μόνον γιὰ τὸν ἑαυτό μας ἀλλὰ γιὰ ὅλους.

401. Γιατί κατὰ τὴν ἐπίκληση λέμε «ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»;

Κατὰ τὴν ἐπίκληση λέμε «ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (ποῦ εἶσαι στοὺς οὐρανοὺς) ὥστε ἀρχίζοντας τὴν προσευχὴ ν' ἀφήσουμε κάθετι γήινο καὶ φθαρτὸ καὶ νὰ ἀνυψώσουμε τὸν νοῦ καὶ τὴν καρδιὰ στὸν Οὐράνιο, Αἰώνιο, καὶ Θεῖο.

Περὶ τῆς πρώτης αἰτήσεως

402. Ὁμολογοῦμε ἄραγε τὴν ἀγιότητα τοῦ Ὄνόματος τοῦ Θεοῦ;

Τὸ Ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἅγιο καί, χωρὶς ἀμφιβολία, εἶναι ἅγιο ἀπὸ μόνου του. «Ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ»²⁶³.

403. Πῶς μπορεῖ τὸ Ὄνομα τοῦ Θεοῦ ν' ἀγιασθεῖ ἀκόμη περισσότερο;

Μπορεῖ ν' ἀγιασθεῖ ἀκόμη περισσότερο στοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ νὰ φανερωθεῖ σ' αὐτοὺς ἡ αἰώνια ἀγιότητά Του.

263. Λουκ. 1,50.

404. *Μὲ ποιόν τρόπο μπορεί ν' ἀγιασθεῖ;*

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μπορεί ν' ἀγιασθεῖ στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο: ὅταν ἐμεῖς ἔχοντας στὴν σκέψη καὶ στὴν καρδιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ζοῦμε ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ ἀγιότητά Του, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο δοξάζουμε τὸν Θεό, ἐπίσης ὅταν καὶ οἱ ἄλλοι βλέποντας τὴν καλὴ μας ζωὴ δοξάζουν τὸν Θεό. «Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»²⁶⁴.

Περὶ τῆς δεύτερης αἰτήσεως

405. *Γιὰ ποιά βασιλεία μιλάει στὴν δεύτερη αἴτηση τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς;*

Στὴν δεύτερη αἴτηση τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς μιλάει γιὰ τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ γιὰ τὴν βασιλεία τῆς χάριτος ἢ ὁποῖα, κατὰ τὸν ἀπόστολο, εἶναι «δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ»²⁶⁵.

406. *Ἐχει ἄραγε ἔρθει αὐτὴ ἡ βασιλεία;*

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔχει ἔρθει μερικῶς γιὰ ὀρισμένους ἐνῶ γιὰ ἄλλους δὲν ἔχει ἔρθει καθόλου, ἀφοῦ ἀκόμη «βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ αὐτῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ»²⁶⁶.

407. *Μὲ ποιόν τρόπο ἔρχεται αὐτὴ ἡ βασιλεία;*

264. *Ματθ.* 5,16.

265. *Ρωμ.* 14,17

266. Πρβλ. *Ρωμ.* 6,12.

Ἔρχεται μυστικά καὶ ἐσωτερικά. «Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως...ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν»²⁶⁷.

408. Μπορεῖ ὁ χριστιανὸς νὰ ζητήσῃ τὴν βασιλεία τῆς δόξας;

Ὁ χριστιανὸς μπορεῖ, ὑπὸ τὴν ὀνομασία βασιλεία τοῦ Θεοῦ, νὰ ζητήσῃ τὴν βασιλεία τῆς δόξας, δηλαδὴ τὸ πλήρωμα τῆς μακαριότητος τῶν πιστῶν. «Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι»²⁶⁸.

Περὶ τῆς τρίτης αἰτήσεως

409. Τί σημαίνει ἡ αἴτησις «γενηθήτω τὸ θέλημά σου»;

Ἡ αἴτησις «γενηθήτω τὸ θέλημά σου» σημαίνει ὅτι ζητᾶμε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅλα ὅσα κάνουμε καὶ ὅσα μᾶς συμβαίνουν νὰ μὴν γίνονται ὅπως ἐμεῖς ἐπιθυμοῦμε, ἀλλὰ ὅπως εἶναι εὐάρεστο στὸν Θεό.

410. Γιατί δὲν πρέπει νὰ ζητᾶμε νὰ γίνῃ τὸ θέλημά μας;

Ἐπειδὴ συχνὰ σφάλλουμε στὶς ἐπιθυμίες μας, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἀλάνθαστα καὶ ἀσύγκριτα περισσότερο ἀπ' ὅσο ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ἐπιθυμεῖ γιὰ μᾶς κάθε καλὸ καὶ εἶναι πάντοτε ἔτοιμος νὰ τὸ προσφέρει, ἂν αὐτὸ δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν δική μας αὐθαιρεσία καὶ ἰσχυρογνωμοσύνη. «Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργοῦμέ-

267. Βλ. Λουκ. 17,20-21.

268. Φιλ. 1,23.

νην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ»²⁶⁹.

411. Γιατί ζητᾶμε νὰ γίνει τὸ θέλημά Του ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς;

Ζητᾶμε τὴν ἐκπλήρωση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, διότι στὸν οὐρανὸ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι καὶ οἱ μακάριοι ἄνθρωποι, ὅλοι χωρὶς ἐξαίρεση, πάντοτε καὶ σὲ ὅλα ἐκπληρώνουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Περὶ τῆς τέταρτης αἰτήσεως

412. Τί εἶναι ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος;

Ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος εἶναι ὁ ἄρτος ποὺ χρειαζόμαστε γιὰ τὴν ἐπιβίωσή μας .

413. Μὲ τί λογισμὸ πρέπει νὰ ζητᾶμε ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐτὸν τὸν ἄρτο;

Σύμφωνα μὲ τὴν νοουθεσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν χρειάζεται νὰ ζητᾶμε περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον, δηλαδή τὴν τροφή ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἐπίσης τὴν ἐνδυμασία καὶ κατοικία ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ζωὴ. Ὅτιδήποτε περισσότερο, ποὺ δὲν ἀποτελεῖ ἀνάγκη ἀλλὰ ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀπόλαυση, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἀφήσουμε στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἂν μᾶς δοθεῖ νὰ εὐχαριστήσουμε τὸν Θεό, ἂν δὲν δοθεῖ νὰ μὴν μεριμνήσουμε γι' αὐτό.

414. Γιατί νὰ ζητᾶμε τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον μόνο γιὰ τὴν σημερινὴ ἡμέρα;

269. Ἐφεσ. 3,20-21.

Μᾶς ἐντέλλεται νὰ ζητᾶμε τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον μόνον γιὰ τὴν σημερινὴ μέρα γιὰ νὰ μὴν μεριμνᾶμε ὑπερβολικὰ γιὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ νὰ ἐλπίζουμε γι' αὐτὸν Θεό. «Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς»²⁷⁰. «Οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων»²⁷¹.

415. *Τί μπορούμε ἀκόμη νὰ ζητήσουμε ὅταν λέμε τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον;*

Ἄφοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔχει σύσταση σωματικὴ καὶ πνευματικὴ καὶ ἡ ψυχικὴ εἶναι πολὺ περισσότερο σημαντικὴ ἀπὸ ἐκείνην τοῦ σώματος, μπορούμε καὶ πρέπει νὰ ζητᾶμε καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον, χωρὶς τὸν ὁποῖο ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος θὰ χαθεῖ ἀπὸ τὴν «πεινά»²⁷².

416. *Ποιὸς εἶναι ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος γιὰ τὴν ψυχὴ;*

Ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος γιὰ τὴν ψυχὴ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. «Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ»²⁷³. «Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμα μου ἀληθῶς ἐστι πόσις»²⁷⁴.

270. *Ματθ.* 6,34.

271. *Ματθ.* 6,32.

272. Βλ. ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, *Κατήχησις Μυσταγωγικὴ* Ε', 15 καὶ «Ὁρθόδοξη Ὁμολογία», Κεφ.2. Ἐρ.19, στὸ Ἰω. Καρμίρη, ὁ.π., σ. 651.

273. *Ματθ.* 4,4.

274. *Ἰωάν.* 6,55.